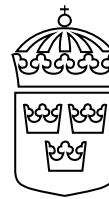

Regeringens proposition

2024/25:62

Sekretess vid val till Sametinget

Prop.
2024/25:62

Regeringen överlämnar denna proposition till riksdagen.

Stockholm den 5 december 2024

Elisabeth Svantesson

Parisa Liljestrand
(Kulturdepartementet)

Propositionens huvudsakliga innehåll

I propositionen föreslår regeringen att sekretess ska gälla för uppgifter om hur en väljare har röstat vid val till Sametinget enligt sametingslagen (1992:1433) och som framkommit då biträde lämnats åt väljaren vid röstningen eller framgår av innehållet i ett avgivet valkuvert som inte har öppnats för rösträkning. Syftet med förslaget är att sekretesskyddet för hur en väljare har röstat vid val enligt sametingslagen ska motsvara det som gäller vid val enligt vallagen (2005:837).

Dessutom föreslås ändringar av rättelsekaraktär i sametingslagen. Syftet med ändringarna är att återställa den ordning för överklagande av länsstyrelsens beslut om ogiltigförklarande av valsedlar som har gällt fram till den 1 augusti 2024.

Lagändringarna föreslås träda i kraft den 1 maj 2025.

Innehållsförteckning

1	Förslag till riksdagsbeslut	3
2	Lagtext	4
2.1	Förslag till lag om ändring i sametingslagen (1992:1433)	4
2.2	Förslag till lag om ändring i offentlighets- och sekretesslagen (2009:400)	6
3	Ärendet och dess beredning	7
4	Val till Sametinget	8
5	Offentlighet och sekretess	8
6	Sekretess vid val till Sametinget	9
7	Överklagande av beslut om ogiltigförklarande av valsedlar	13
8	Ikraftträdande	14
9	Konsekvenser	15
10	Författningskommentar	15
10.1	Förslaget till lag om ändring i sametingslagen (1992:1433)	15
10.2	Förslaget till lag om ändring i offentlighets- och sekretesslagen (2009:400)	16
Bilaga 1	Sammanfattning av promemorian Sekretess vid val till Sametinget	18
Bilaga 2	Förteckning över remissinstanserna	19
Bilaga 3	Lagrådets yttrande	20
Utdrag ur protokoll vid regeringssammanträde den 5 december 2024		21

1 Förslag till riksdagsbeslut

Prop. 2024/25:62

Regeringens förslag:

1. Riksdagen antar regeringens förslag till lag om ändring i sametingslagen (1992:1433).
2. Riksdagen antar regeringens förslag till lag om ändring i offentlighets- och sekretesslagen (2009:400).

2 Lagtext

Regeringen har följande förslag till lagtext.

2.1 Förslag till lag om ändring i sametingslagen (1992:1433)

Härigenom föreskrivs att 3 kap. 30 a och 33 §§ sametingslagen (1992:1433) ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

3 kap.

30 a §¹

När samtliga valkuvert som ska läggas i valurnan har lagts ner i den ska urnan tömmas och räkningen påbörjas. Räkningen ska gå till på följande sätt:

1. Valkuverten ska räknas. Antalet valkuvert ska jämföras med antalet markeringar i röstlängden.

2. Valkuverten ska öppnas och innehållet granskas. Vid granskningen ska

2. Valkuverten ska öppnas och innehållet granskas. Vid granskningen ska *länsstyrelsen pröva valsedlarnas giltighet och meddela de beslut som prövningen leder till. Vid prövningen ska*

a) i tillämpliga delar 13 kap. 6 och 7 §§, 8 § första stycket 1 samt andra och tredje styckena vallagen (2005:837) gälla,

b) ett namn som har skrivits till på en valsedel eller som inte har registrerats anses obefintligt, och

c) en valsedel som har en beteckning som inte har registrerats förklaras ogiltig.

3. De valsedlar som har godkänts ska sorteras och räknas efter beteckning och namnlista.

4. Personrösterna ska räknas.

Resultatet av rösträkningen ska antecknas i protokollet.

33 §²

Länsstyrelsens beslut enligt 22, 32 och 32 a §§ får överklagas hos Valprövningsnämnden. Ett beslut får överklagas av den som enligt röstlängden var röstberättigad vid valet. Det får också överklagas av en grupp, ett parti eller en liknande sammanslutning som har deltagit i valet.

Länsstyrelsens beslut enligt 30 a § första stycket 2, 32 och 32 a §§ får överklagas hos Valprövningsnämnden. Ett beslut får överklagas av den som enligt röstlängden var röstberättigad vid valet. Det får också överklagas av en grupp, ett parti eller en

¹ Senaste lydelse 2024:523.

² Senaste lydelse 2005:843.

liknande sammanslutning som Prop. 2024/25:62
har deltagit i valet.

Överklagandet *ska lämnas* till
Valprövningsnämnden. *Det ska ha
kommit in till* nämnden tidigast
dagen efter valdagen och senast
inom tio dagar efter det att
resultatet av valet offentliggjorts
enligt 32 eller 32 a §.

Vid Valprövningsnämndens
prövning av överklaganden som
avses i denna paragraf får nämnden
upphäva valet och *förordna* om
omval eller *föranstalta om* andra
mindre ingripande åtgärder enligt
de grunder som anges i 15 kap. 13
och 14 §§ vallagen (2005:837).

Vid Valprövningsnämndens
prövning av överklaganden som
avses i denna paragraf får nämnden
upphäva valet och *besluta* om
omval eller *vidta* andra mindre
ingripande åtgärder enligt de
grunder som anges i 15 kap. 13 och
14 §§ vallagen (2005:837).

Denna lag träder i kraft den 1 maj 2025.

2.2 Förslag till lag om ändring i offentlighets- och sekretesslagen (2009:400)

Härigenom föreskrivs att 40 kap. 1 § offentlighets- och sekretesslagen (2009:400) ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

40 kap.

1 §

Sekretess gäller för uppgift om hur en väljare har röstat vid val enligt vallagen (2005:837) och som

1. framkommit då biträde lämnats
2. framgår av innehållet i ett avgivet valkuvert som inte har öppnats för rösträkning enligt bestämmelserna i 11 och 12 kap. *samma lag.*

Sekretess gäller för uppgift om hur en väljare har röstat vid val enligt vallagen (2005:837) *eller enligt sametingslagen (1992:1433)* och som

1. framkommit då biträde lämnats
2. framgår av innehållet i ett avgivet valkuvert som inte har öppnats för rösträkning enligt bestämmelserna i 11 och 12 kap. *vallagen eller enligt 3 kap. same-tingslagen.*

Denna lag träder i kraft den 1 maj 2025.

3 Ärendet och dess beredning

Under remissbehandlingen av departementspromemorian Frågor om val till Sametinget (Ds 2023:4) har Länsstyrelsen i Norrbottens län, Länsstyrelsen i Stockholms län, Länsstyrelsen i Västerbottens län och Valmyndigheten framfört att sekretess, i likhet med vad som gäller vid val enligt vallagen (2005:837), bör gälla för uppgift om hur en väljare har röstat vid val till Sametinget enligt sametingslagen (1992:1433).

I propositionen Tydligare regler för val till Sametinget har regeringen bedömt att det saknades beredningsunderlag för att överväga frågan ytterligare i det lagstiftningsärendet och angett att avsikten är att återkomma i frågan (prop. 2023/24:92 s. 37). Mot den bakgrunden togs promemorian Sekretess vid val till Sametinget (Ku2024/00727) fram inom Regeringskansliet (Kulturdepartementet). En sammanfattning av promemorian finns i *bilaga 1*. Promemorians lagförslag överensstämmer med det lagförslag som lämnas i denna proposition.

Promemorian har remissbehandlats. En förteckning över remissinstanserna finns i *bilaga 2*. Remissvaren finns tillgängliga i Kulturdepartementet (Ku2024/00727).

Sametinget har, enligt lagen (2022:66) om konsultation i frågor som rör det samiska folket, som företrädare för det samiska folket tillfrågats om det begär konsultation i ärendet. Sametinget har meddelat att det avstår konsultation.

Riksdagen har beslutat i enlighet med de förslag som lämnades i propositionen Tydligare regler för val till Sametinget. Ändringarna i bland annat sametingslagen trädde i kraft den 1 augusti 2024. Det har därefter uppmärksammats att det i propositionen av förbiseende har tagits bort en bestämmelse om länsstyrelsens beslut om ogiltigförklarande av valsedlar, vilket har lett till att en överklagandebestämmelse inte längre är tillämplig på dessa beslut. Syftet med förslagen i propositionen har dock inte varit att ändra ordningen för överklaganden av länsstyrelsens beslut.

I denna proposition lämnas, förutom promemorians lagförslag, även förslag om ändringar i sametingslagen för att återställa den ordning för överklagande av länsstyrelsens beslut som har gällt fram till den 1 augusti 2024. Ändringarna är av rättelsekaraktär. Länsstyrelsen i Norrbottens län, Sametinget, Valmyndigheten och Valprövningsnämnden har underhand beretts tillfälle att yttra sig över ett utkast till proposition vars lagförslag överensstämmer med förslagen i denna proposition. De har angett att de inte har några synpunkter på förslagen. Deras svar finns tillgängliga i Kulturdepartementet (Ku2024/01212).

Förslagen om ändringar i sametingslagen är sådana att det är uppenbart att konsultation inte behövs enligt 5 § 6 lagen om konsultation i frågor som rör det samiska folket.

Lagrådet

Regeringen beslutade den 24 oktober 2024 att inhämta Lagrådets yttrande över lagförslag som överensstämmer med förslaget om lag om ändring i

4 Val till Sametinget

Val till Sametinget hålls den tredje söndagen i maj vart fjärde år. De samer som är upptagna i röstlängden väljer Sametingets ledamöter genom direkta val. Precis som vid allmänna val, dvs. val till riksdag, region- och kommunfullmäktige samt Europaparlamentet, tillämpas ett proportionellt valsystem. Detta innebär att val till Sametinget sker mellan konkurrerande grupper, partier, eller liknande sammanslutningar som tilldelas mandat utifrån hur många röster de får av väljarna vid varje valtillfälle. Betydande likheter finns också i hur röstmottagningen går till och hur rösträkningen genomförs. Även om de flesta grundprinciper för genomförande av val till Sametinget är desamma som för de allmänna valen är författningsregleringen för sametingsval betydligt mindre omfattande.

Genom ändringar i sametingslagen (1992:1433) som beslutades av riksdagen i juni 2024 genomfördes flera förtydliganden i syfte att göra sametingslagens bestämmelser om val mer lika vallagens (2005:837).

5 Offentlighet och sekretess

Enligt 2 kap. 1 § tryckfrihetsförordningen, förkortad TF, har var och en rätt att ta del av allmänna handlingar. Rätten att ta del av allmänna handlingar får enligt 2 kap. 2 § första stycket TF begränsas endast om det krävs med hänsyn till vissa intressen, bland annat skyddet för enskildas personliga och ekonomiska förhållanden. Av andra stycket följer att en sådan begränsning ska anges noga i en bestämmelse i en särskild lag eller, om det anses lämpligare i ett visst fall, i en annan lag som den särskilda lagen hänvisar till. Den särskilda lag som avses i 2 kap. 2 § andra stycket TF är offentlighets- och sekretesslagen (2009:400), förkortad OSL.

Sekretess innebär ett förbud att röja en uppgift, oavsett om det sker genom utlämnande av en handling eller genom att röja uppgiften muntligen eller på något annat sätt (3 kap. 1 § OSL). Sekretessen innebär alltså dels handlingssekretess, dels tystnadsplikt. Till den del sekretessen innebär tystnadsplikt innebär den en begränsning av yttrandefriheten enligt regeringsformen och den europeiska konventionen om skydd för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna.

En sekretessbestämmelse består ofta av tre rekvisit, dvs. förutsättningarna för bestämmelsens tillämplighet. Dessa tre rekvisit anger sekretessens föremål, räckvidd och styrka.

Sekretessens föremål är den information som kan hemlighållas och anges i lagen genom ordet ”uppgift” tillsammans med en beskrivning av uppgiftens art.

Sekretessens räckvidd bestäms normalt genom att det i bestämmelsen anges att sekretessen endast gäller för de angivna uppgifterna i en viss typ av ärende, i en viss typ av verksamhet eller hos en viss myndighet. Några få bestämmelser saknar en angivelse av räckvidden, vilket innebär att sekretess gäller för en uppgift oavsett var den förekommer. Som exempel på sådana bestämmelser kan nämnas utrikessekretessen (15 kap. 1 § OSL).

Sekretessens styrka bestäms normalt med hjälp av ett skaderekvisit, som kan vara rakt eller omvänt. Vid ett rakt skaderekvisit är utgångspunkten att uppgifterna är offentliga och att sekretess endast gäller om det kan antas att en viss skada uppkommer om uppgiften röjs. Vid ett omvänt skaderekvisit är utgångspunkten den motsatta. Uppgifterna får då endast lämnas ut om det står klart att de kan lämnas ut utan att skada eller men uppstår. En sekretessbestämmelse kan också sakna skaderekvisit, vilket innebär att sekretessen är absolut. I ett sådant fall gäller sekretessen oavsett om någon skada av ett utlämnande kan förutses eller inte.

Utöver rekvisiten som anger sekretessens föremål, räckvidd och styrka innehåller många sekretessbestämmelser begränsningar av den tid som sekretessen för uppgifter i allmänna handlingar högst kan gälla. Sekretesstidernas längd varierar beroende på vilket skyddsintresse som har föranlett sekretessen. I ett fåtal sekretessbestämmelser saknas tidsgränser.

6 Sekretess vid val till Sametinget

Regeringens förslag: Sekretess ska gälla för uppgift om hur en väljare har röstat vid val enligt sametingslagen och som framkommit då biträde lämnats åt väljaren vid röstningen eller framgår av innehållet i ett avgivet valkuvert som inte har öppnats för rösträkning.

Regeringens bedömning: Sekretessen bör inte vara begränsad i tid.

Sekretessen bör begränsa rätten att meddela och offentliggöra uppgifter.

Promemorians förslag överensstämmer med regeringens.

Remissinstanserna: Samtliga remissinstanser, bland andra *Justitiekanslern, Länsstyrelsen i Norrbottens län, Sametinget, Svenska journalistförbundet, Tidningsutgivarna (TU)* och *Valmyndigheten* tillstyrker eller har inga invändningar mot förslaget.

Skälen för regeringens förslag och bedömning

Valhemligheten vid allmänna val

Att val är fria och hemliga är en grundläggande princip i vår demokrati. Det framgår direkt av grundlagen att riksdagen utses genom fria, hemliga och direkta val (3 kap. 1 § regeringsformen). Denna princip genomsyrar också bestämmelserna i vallagen (2005:837), som tillämpas vid samtliga val till riksdag, region- och kommunfullmäktige samt till Europaparlamentet. Med fria val avses att ingen annan får bestämma vilket parti väljaren ska rösta på. Med hemliga val avses att väljaren inte är tvungen att visa eller tala om hur han eller hon röstat. Kravet på hemliga

val motiveras främst av intresset att skydda väljaren från den påverkan som kan uppkomma om andra får kännedom om hur väljaren röstar. I kravet på hemliga val ligger också att det inte ska vara möjligt att i efterhand ta reda på hur någon har röstat.

Valhemligheten har ett straffsanktionerat skydd. Att obehörigen skaffa sig kännedom om det som ska hållas hemligt vid utövningen av rösträtten är kriminaliserat som brott mot rösthemligheten (17 kap. 9 § brottsbalken). Dessutom innehåller vallagen bestämmelser som syftar till att trygga genomförandet av fria och hemliga val. Väljarna ska kunna göra i ordning sina röster avskilt utan påverkan och mottagna röster ska hanteras säkert och transparent. I vallagen anges till exempel att varje väljare ska vara ensam bakom en valskärm och själv göra i ordning sina röster där och därefter lämna valkuverten till röstmottagarna (7 kap. 3 § första stycket vallagen). Att två eller flera personer samtidigt ställer sig bakom valskärmen och tillsammans gör i ordning sina valkuvert eller diskuterar sina val är inte tillåtet. Däremot kan en väljare som på grund av funktionsnedsättning eller liknande inte själv kan göra i ordning sin röst på begäran få hjälp med detta av röstmottagarna eller någon annan (7 kap. 3 § andra stycket vallagen). Det är ett undantag från huvudregeln att valhandlingen ska ske i enskildhet och utan insyn.

Valhemligheten har också ett skydd genom bestämmelser om sekretess i vissa situationer i samband med röstning. Enligt 40 kap. 1 § OSL, gäller sekretess för uppgift om hur en väljare har röstat vid val enligt vallagen och som framkommit då biträde lämnats åt väljaren vid röstningen, eller framgår av innehållet i ett avgivet valkuvert som inte har öppnats för rösträkning enligt bestämmelserna i 11 och 12 kap. samma lag. Dessa bestämmelser innebär bland annat att tystnadsplikt gäller för röstmottagare som lämnar biträde åt en väljare som på grund av funktionsnedsättning eller liknande inte själv kan göra i ordning sin röst (jfr. 7 kap. 3 § andra stycket vallagen).

Behovet av sekretess till skydd för valhemligheten vid val enligt sametingslagen

Sametinget är både en statlig myndighet med tjänstemän och ett samiskt parlament med folkvalda ledamöter. Sametinget ska bestå av 31 ledamöter, utsedda genom val (2 kap. 2 § sametingslagen). Bland sina ledamöter utser Sametinget en styrelse som ansvarar för myndighetens verksamhet (2 kap. 4 § sametingslagen).

Det är bara samer som är upptagna i röstlängden som har rösträtt och kan väljas som kandidater till de grupper, partier eller liknande sammanslutningar som ställer upp i val till Sametinget (3 kap. 3 och 8 §§ sametingslagen). Val sker mellan kandidater som står för olika politiska inriktningar. De kandidater som väljs till det samiska parlamentet företräder det samiska folket. Sametinget ska verka för en levande samisk kultur, ta initiativ till verksamheter och föreslå åtgärder som främjar denna kultur (2 kap. 1 § sametingslagen). Det är därför viktigt att de samiska väljarna har ett starkt förtroende för att val till Sametinget genomförs på ett sätt som säkerställer korrekta och legitima resultat utan yttre påverkan och med bibehållen integritet. Grundprinciperna för hur val till Sametinget

ska gå till är därför desamma som vid val enligt vallagen bland annat i bemärkelsen att valen ska vara fria och hemliga.

I sametingslagen finns det flera bestämmelser om hur röstningen ska gå till som syftar till att skydda valhemligheten. Till exempel ska det i anslutning till vallokalen ordnas en lämplig avskärmad plats där valsedlarna läggs ut och där väljarna var för sig kan ta sina valsedlar utan insyn. Om en sådan plats inte kan anordnas i anslutning till vallokalen får den i stället ordnas inne i lokalen (3 kap. 12 a § andra stycket sametingslagen). Varje väljare ska göra i ordning sina röster bakom en valskärm, försluta valkuvertet och därefter lämna valkuvertet och det ytterkuvert som också är röstkort till röstmottagaren. Väljare som på grund av funktionsnedsättning eller liknande inte själva kan göra i ordning sina röster kan på begäran få hjälp med detta av en röstmottagare eller någon annan (3 kap. 15 och 17 §§ sametingslagen och 7 kap. 3 § vallagen).

Även vid brevröstning gäller att väljaren själv ska lägga in sin valsedel i ett valkuvert och försluta kuvertet (3 kap. 19 § sametingslagen). Vid både brevröstning och röstning i vallokal läggs valkuverten i ytterkuvert som klistras igen. Därefter skickas ytterkuverten till länsstyrelsen i det län där Sametinget har sitt säte (3 kap. 18–19 a §§). Rösterna från vallokalerna skickas som värdepost och en brevröst läggs in i ett omslagskuvert som klistras igen innan det skickas (3 kap. 18 och 19 a §§).

Vid länsstyrelsens granskning av rösterna granskas omslags-, ytter- och valkuvert samt att en väljare inte har röstat mer än en gång. Om det framkommit någon brist vid granskningen läggs kuverten åt sidan. De valkuvert som inte lagts åt sidan läggs ner i valurnan (3 kap. 23–30 §§ sametingslagen). Därefter töms valurnan, valkuverten öppnas och rösträkningen påbörjas (3 kap. 30 a § sametingslagen). Genom detta förfarande går det inte att spåra vem rösten tillhör och på så sätt minimeras risken för att en uppgift om hur en väljare har röstat röjs.

När rösträkningen är klar ska försändelser, ytterkuvert och valkuvert som har lagts åt sidan samt ogiltiga valsedlar läggas in i särskilda omslag som förseglas och förvaras till dess valet har fått laga kraft (3 kap. 31 § sametingslagen).

Det finns alltså tydliga regler för röstningen, röstmottagningen och rösträkningen vid val till Sametinget som syftar till att väljarna ska kunna rösta under ordnade former, hemligt och utan påverkan. Likt de situationer som kan uppstå vid allmänna val finns det dock även vid val till Sametinget en risk för att uppgift om hur en väljare har röstat röjs när biträde lämnas åt väljaren vid röstningen eller att uppgiften framgår av innehållet i ett avgivet valkuvert som inte har öppnats för rösträkning. Till skillnad från vad som gäller vid val enligt vallagen finns det inte någon tillämplig sekretessbestämmelse för uppgift om hur en väljare har röstat vid val enligt sametingslagen. För att valhemligheten ska kunna upprätthållas på ett adekvat sätt även i dessa fall, finns det behov av ett sekretesskydd för uppgifter om hur en väljare har röstat vid val enligt sametingslagen. Regeringen bedömer att det är ändamålsenligt att en sådan sekretess motsvarar vad som gäller i fråga om val enligt vallagen.

Likt val enligt vallagen är det vid val enligt sametingslagen av största vikt att upprätthålla valets legitimitet bland annat genom att valen ska vara fria och hemliga. Valhemligheten är en förutsättning för att skydda väljaren från den påverkan som kan uppkomma om andra får kännedom om hur väljaren röstar. Det finns därför ett starkt intresse av att skydda valhemligheten i val enligt sametingslagen.

Bestämmelser om sekretess innebär begränsningar i yttrandefriheten enligt regeringsformen och begränsningar i den rätt att ta del av allmänna handlingar som följer av tryckfrihetsförordningen (1 kap. 1 § andra stycket OSL). Allmänhetens intresse av insyn i hur en enskild väljare har röstat vid val enligt sametingslagen bedöms dock vara mycket begränsat. Regeringen anser därför att intresset av sekretess för uppgift om hur en väljare har röstat överväger allmänhetens intresse av insyn. Dessutom delar regeringen *Myndigheten för delaktighets* bedömning att en sådan ordning bidrar till ett stärkt skydd mot otillbörlig påverkan för väljare som på grund av funktionsnedsättning eller liknande gjort i ordning sin röst med hjälp av biträde.

Ny bestämmelse till skydd för uppgift om hur en väljare har röstat vid val enligt sametingslagen

En utgångspunkt när ny sekretess ska införas är att en begränsning av rätten att ta del av allmänna handlingar inte ska gå utöver vad som är motiverat med hänsyn till de intressen som sekretessen avser att skydda. Dessutom bör sekretessbestämmelser utformas så specifikt som möjligt när det gäller både sekretessens föremål och räckvidd, dvs. vilka uppgifter som bestämmelsen skyddar och för vilken typ av ärende eller verksamhet som den är tillämplig.

Behovet av sekretess bedöms motsvara vad som gäller i fråga om val enligt vallagen. Sekretessens föremål bör därmed också i fråga om val enligt sametingslagen gälla för uppgifter om hur en väljare har röstat och som framkommit då biträde lämnats åt väljaren vid röstningen eller framgår av innehållet i ett avgivet valkuvert som inte har öppnats för rösträkning. Liksom i fråga om vallagen bör uppgifterna skyddas av absolut sekretess som inte begränsas i tid. Med hänsyn till det nära sambandet med sekretessen vid val enligt vallagen bör sekretessen vid sametingsval regleras i samma paragraf i OSL.

Rätten att meddela och offentliggöra uppgifter bör begränsas

Sekretess innebär bland annat ett förbud mot att röja en uppgift muntligt, dvs. en tystnadsplikt. Den rätt att meddela och offentliggöra uppgifter som följer av 1 kap. 1 och 7 §§ TF och 1 kap. 1 och 10 §§ yttrandefrihetsgrundlagen, förkortad YGL, har som huvudregel företräde framför tystnadsplikten. Den rätten har dock aldrig företräde framför handlingssekretessen (7 kap. 3 § första stycket 2 och 5 § TF och 5 kap. 1 § första stycket och 3 § 2 YGL). Det kan alltså vara tillåtet att t.ex. muntligen lämna en uppgift till en journalist eller att själv publicera uppgiften, men det är aldrig tillåtet att med stöd av rätten att meddela och offentliggöra

uppgiften lämna en allmän handling som den sekretessbelagda uppgiften framgår av till t.ex. en journalist eller att själv publicera handlingen.

I ett antal fall har även bestämmelser om tystnadsplikt företrädde framför rätten att meddela och offentliggöra uppgifter. I dessa fall är alltså rätten att meddela och offentliggöra uppgifter helt inskränkt. Vissa av dessa situationer är reglerade direkt i TF och YGL. Där anges dessutom att det inte är tillåtet att med stöd av rätten att meddela och offentliggöra uppgifter uppsåtligt åsidosätta en tystnadsplikt i de fall som anges i en särskild lag. Den särskilda lag som avses är offentlighets- och sekretesslagen.

Varje gång lagstiftaren överväger att införa en ny sekretessbestämmelse måste lagstiftaren också överväga om den tystnadsplikt som följer av den föreslagna sekretessbestämmelsen bör ha företräde framför rätten att meddela och offentliggöra uppgifter. I förarbetena till den äldre sekretesslagen (1980:100) framhålls att stor återhållsamhet som grundprincip bör iakttas vid prövningen av om undantag från meddelarfriheten ska göras i ett särskilt fall. Vid överväganden om rätten att meddela och offentliggöra uppgifter ska inskränkas bör bland annat den enskilda sekretessbestämmelsens utformning beaktas. I fråga om sekretessbestämmelser utan skaderekvisit kan det finnas större anledning att överväga undantag från meddelarfriheten än i andra fall, vilket också i någon mån gäller sekretessregler med omvänt skaderekvisit. Enligt förarbetena bör det också beaktas om de uppgifter som omfattas av sekretess har lämnats av en enskild i en förtroendesituation eller om uppgifterna hänförs till myndighetsutövning. I det förra fallet bör meddelarfrihet normalt vara utesluten, medan meddelarfrihet oftast bör finnas när det gäller uppgifter av det senare slaget (prop. 1979/80:2 Del A s. 111 och 112).

Enligt 40 kap. 8 § OSL begränsar sekretessen för uppgift om hur en väljare har röstat som i dag följer av 1 § i samma kapitel rätten att meddela och offentliggöra uppgifter. I förarbetena till den bestämmelsen anges att det ligger i sakens natur att en uppgift om hur en väljare har röstat aldrig kan motivera meddelarfrihet (prop. 2004/05:163 s. 98 och 99). Liknande skäl finns också i fråga om val enligt sametingslagen. Intresset av att upprätthålla sametingsvalets legitimitet och skydda väljare från den påverkan som kan uppkomma om andra får kännedom om hur de har röstat väger tyngre än rätten att meddela och offentliggöra sådana uppgifter. Den rätten bör därför begränsas på samma sätt som vid val enligt vallagen. Eftersom den nya sekretessen föreslås regleras i 40 kap. 1 § OSL behöver 8 § i samma kapitel inte ändras.

7 Överklagande av beslut om ogiltigförklarande av valsedlar

Regeringens förslag: Länsstyrelsens beslut om ogiltigförklarande av valsedlar ska kunna överklagas enligt bestämmelserna i 3 kap. 33 § sametingslagen (1992:1433).

Skälen för regeringens förslag: I 3 kap. 22–31 §§ sametingslagen (1992:1433) regleras länsstyrelsens granskning och räkning av avgivna röster vid val till Sametinget. I likhet med förslagen i departementspromemorian Frågor om val till Sametinget (Ds 2023:4) föreslogs i propositionen Tydligare regler för val till Sametinget (prop. 2023/24:92) att 22 § skulle ändras och att det skulle införas en ny 30 a §. Genom den nya paragrafen infördes tydligare instruktioner för rösträkningen. Till den nya paragrafen överfördes även bestämmelserna i 22 § om grunderna för prövningen av valsedlarnas giltighet. I departementspromemorians förslag behölls, med vissa språkliga ändringar, den dåvarande lydelsen av bestämmelsen i 22 § andra stycket första meningen. Enligt den bestämmelsen skulle länsstyrelsen vid sammanräkningen av rösterna pröva valsedlarnas giltighet och meddela de beslut som prövningen ledde till. Bestämmelsen togs dock av förbiseende bort i propositionens lagförslag. Lagförslaget beslutades sedan av riksdagen och ändringarna trädde i kraft den 1 augusti 2024.

Det får oavsedda konsekvenser att bestämmelsen i 22 § andra stycket första meningen togs bort. Ändringen innebär att bestämmelserna om ordningen för överklagande i 33 § inte längre blir tillämpliga på länsstyrelsens beslut om ogiltigförklaring av valsedlar. Syftet med förslagen i propositionen har dock inte varit att ändra denna ordning. Ordningen bör återställas.

För att rätta till de oönskade ändringar som förbiseendet har lett till och återställa den ordning som gällde fram till den 1 augusti 2024 föreslår regeringen att det bör återföras en bestämmelse om att länsstyrelsen vid granskningen av innehållet i valkuverten ska meddela de beslut som prövningen av valsedlarnas giltighet leder till. Bestämmelsen bör liksom tidigare placeras i anslutning till bestämmelserna om grunderna för beslut om ogiltigförklaring, vilka numera finns i 30 a § första stycket 2. Överklagandebestämmelsen i 33 § bör därtill ändras så att den hänvisar till detta lagrum i stället för 22 §.

8 Ikraftträdande

Regeringens förslag: Lagändringarna ska träda i kraft den 1 maj 2025.

Promemorians förslag överensstämmer med regeringens. I promemorian föreslogs inga ändringar i sametingslagen (1992:1433) om överklagande av länsstyrelsens beslut om ogiltigförklarande av röster och därför inte heller någon bestämmelse om ikraftträdande som avsåg dessa ändringar.

Remissinstanserna tillstyrker eller har inte några särskilda synpunkter på förslaget.

Skälen för förslaget: Lagändringarna bör tillämpas från och med 2025 års ordinarie val till Sametinget och bör därför träda i kraft så tidigt som möjligt vilket bedöms vara den 1 maj 2025.

9 Konsekvenser

Förslaget till ändring i 40 kap. 1 § offentlighets- och sekretesslagen (2009:400) innebär en förstärkning av skyddet för valhemligheten vid val enligt sametingslagen (1992:1433). Genom den sekretess som föreslås kommer uppgifter att hållas hemliga, vilket inskränker handlingsoffentligheten. Den tystnadsplikt som sekretessen innebär och begränsningen i rätten att meddela och offentliggöra uppgifter inskränker yttrandefriheten i motsvarande utsträckning.

Förslagen till ändringar i sametingslagen är av rättelsekaraktär och innebär att den ordning för överklagande av länsstyrelsens beslut om ogiltigförklarande av valsedlar som har gällt fram till den 1 augusti 2024 återställs.

Förslagen bedöms inte få några ekonomiska konsekvenser för valadministrationen eller för det allmänna i övrigt. Förslagen bedöms inte heller medföra några andra konsekvenser som bör redovisas.

10 Författningskommentar

10.1 Förslaget till lag om ändring i sametingslagen (1992:1433)

3 kap.

30 a § När samtliga valkuvert som ska läggas i valurnan har lagts ner i den ska urnan tömmas och räkningen påbörjas. Räkningen ska gå till på följande sätt:

1. Valkuverten ska räknas. Antalet valkuvert ska jämföras med antalet markeringar i röstlängden.

2. Valkuverten ska öppnas och innehållet granskas. Vid granskningen ska *länsstyrelsen pröva valsedlarnas giltighet och meddela de beslut som prövningen leder till. Vid prövningen ska*

a) i tillämpliga delar 13 kap. 6 och 7 §§, 8 § första stycket 1 samt andra och tredje styckena vallagen (2005:837) gälla,

b) ett namn som har skrivits till på en valsedel eller som inte har registrerats anses obefintligt, och

c) en valsedel som har en beteckning som inte har registrerats förklaras ogiltig.

3. De valsedlar som har godkänts ska sorteras och räknas efter beteckning och namnlista.

4. Personrösterna ska räknas.

Resultatet av rösträkningen ska antecknas i protokollet.

Paragrafen innehåller bestämmelser om hur räkningen och granskningen av röster från valurnan ska gå till. Övervägandena finns i avsnitt 7.

I *första stycket punkten 2* görs ett tillägg om att länsstyrelsen vid granskningen ska pröva valsedlarnas giltighet och meddela de beslut som denna prövning leder till. En liknande bestämmelse fanns i en tidigare

lydelse av 22 § andra stycket men togs av förbiseende bort i samband med att bestämmelserna om granskning av valsedlar fördes över från 22 § andra och tredje stycket till 30 a § första stycket punkten 2. Ändringen är av rättelsekaraktär och innebär att den ordning som gällde fram till den 1 augusti 2024 återställs.

33 § Länsstyrelsens beslut enligt 30 a § första stycket 2, 32 och 32 a §§ får överklagas hos Valprövningsnämnden. Ett beslut får överklagas av den som enligt röstlängden var röstberättigad vid valet. Det får också överklagas av en grupp, ett parti eller en liknande sammanslutning som har deltagit i valet.

Överklagandet ska lämnas till Valprövningsnämnden. Det ska ha kommit in till nämnden tidigast dagen efter valdagen och senast inom tio dagar efter det att resultatet av valet offentliggjorts enligt 32 eller 32 a §.

Vid Valprövningsnämndens prövning av överklaganden som avses i denna paragraf får nämnden upphäva valet och *besluta* om omval eller *vidta* andra mindre ingripande åtgärder enligt de grunder som anges i 15 kap. 13 och 14 §§ vallagen (2005:837).

Paragrafen innehåller bestämmelser om överklagande av länsstyrelsens beslut om prövning av valsedlars giltighet, mandatfördelningen och utseende av efterträdare till ordinarie ledamöter och efterträdare. Övervägandena finns i avsnitt 7.

Första stycket ändras genom att hänvisningen till 22 § ändras till 30 a § första stycket 2. Ändringen är av rättelsekaraktär och innebär att den ordning för överklagande av länsstyrelsens beslut som gällde fram till den 1 augusti 2024 återställs.

Övriga ändringar är endast språkliga.

10.2 Förslaget till lag om ändring i offentlighets- och sekretesslagen (2009:400)

40 kap.

1 § Sekretess gäller för uppgift om hur en väljare har röstat vid val enligt vallagen (2005:837) eller enligt sametingslagen (1992:1433) och som

1. framkommit då biträde lämnats åt väljaren vid röstningen, eller
2. framgår av innehållet i ett avgivet valkuvert som inte har öppnats för rösträkning enligt bestämmelserna i 11 och 12 kap. vallagen eller enligt 3 kap. sametingslagen.

Paragrafen innehåller bestämmelser om sekretess för uppgift om hur en väljare har röstat vid val. Övervägandena finns i avsnitt 6.

Paragrafen ändras på så sätt att sekretess även gäller för uppgift om hur en väljare har röstat vid val enligt sametingslagen (1992:1433).

Regleringen i *punkt 1* avser de situationer då uppgift om hur en väljare har röstat har framkommit då biträde lämnats åt väljaren vid röstningen enligt 3 kap. 17 § sametingslagen. Det finns inte någon lagstadgad tystnadsplikt för anhöriga och andra enskilda som hjälper väljare att rösta.

Regleringen i *punkt 2* avser de situationer då uppgift om hur en väljare har röstat framgår av innehållet i ett avgivet valkuvert som inte har öppnats för rösträkning enligt 3 kap. sametingslagen.

Sekretessen gäller utan skaderekvisit och är inte begränsad i tid. Prop. 2024/25:62
Bestämmelsen om sekretess för uppgift om hur en väljare har röstat vid
val enligt sametingslagen motsvarar vad som gäller vid val enligt vallagen.

Sammanfattning av promemorian Sekretess vid val till Sametinget

I promemorian föreslås att sekretess ska gälla för uppgifter om hur en väljare har röstat vid val till Sametinget enligt sametingslagen (1992:1433) och som framkommit då biträde lämnats åt väljaren vid röstningen eller framgår av innehållet i ett avgivet valkuvert som inte har öppnats för rösträkning. Syftet med förslaget är att sekretesskyddet för hur en väljare har röstat vid val enligt sametingslagen ska motsvara det som gäller vid val enligt vallagen (2005:837).

Ändringen föreslås träda i kraft den 1 maj 2025.

Förteckning över remissinstanserna

Prop. 2024/25:62

Bilaga 2

Efter remiss har yttranden inkommit från Justitiekanslern, Kammarrätten i Stockholm, Landspartiet Svenska Samer, Länsstyrelsen i Norrbottens län, Länsstyrelsen i Jämtlands län, Länsstyrelsen i Stockholms län, Länsstyrelsen i Västerbottens län, Myndigheten för delaktighet, Sametinget, Skogssamerna/Vuovdega, Svenska journalistförbundet, Svenska Samernas riksförbund, Tidningsutgivarna (TU), Valmyndigheten och Valprövningsnämnden.

Följande remissinstanser har inte svarat: Guovssonásti, Jakt- och fiskesamerna, Min Geaidnu/Mijá Gäjno/Mijjen Geajnoe, Samelandspartiet/Sámiid Riikkabellodat, Samerna/Sámit, Same Átnam, Sáminuorra och Utgivarna.

Lagrådets yttrande

Utdrag ur protokoll vid sammanträde 2024-10-30

Närvarande: F.d. justitieråden Eskil Nord och Kerstin Calissendorff samt justitierådet Marie Jönsson

Sekretess vid val till Sametinget

Enligt en lagrådsremiss den 24 oktober 2024 har regeringen (Kulturdepartementet) beslutat inhämta Lagrådets yttrande över förslag till lag om ändring i offentlighets- och sekretesslagen (2009:400).

Förslaget har inför Lagrådet föredragits av rättssakkunniga Linnea Sunesdotter.

Lagrådet lämnar förslaget utan erinran.

Kulturdepartementet

Utdrag ur protokoll vid regeringssammanträde den 5 december 2024

Närvarande: statsråden Svantesson, ordförande, Ankarberg Johansson, Edholm, J Pehrson, Waltersson Grönvall, Strömmer, Forssmed, Tenje, Forssell, Slottner, M Persson, Wykman, Kullgren, Liljestrand, Brandberg, Bohlin, Pourmokhtari, Rosencrantz

Föredragande: statsrådet Liljestrand

Regeringen beslutar proposition Sekretess vid val till Sametinget